

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันทั่วโลกกำลังตื่นตัวและตระหนักถึงอันตรายจากโรคเอดส์ ซึ่งเป็นโรคติดต่อร้ายแรง เป็นปัญหาที่สำคัญของสาธารณสุขทั่วไปและเป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่ยากแก่การแก้ไขสำหรับวงการแพทย์ซึ่งแม้จะพยายามศึกษาถึงโรคนี้อย่างสุดความสามารถแล้วก็ตาม ก็ยังไม่สามารถป้องกันและรักษาให้มีผลสมบูรณ์ทางวิทยาศาสตร์ได้ เอดส์มาจากคำว่า "AIDS" ซึ่งนำอักษรตัวแรกของแต่ละคำจากชื่อเต็มว่า Acquired Immune Deficiency Syndrome มาเรียงกัน หมายถึงกลุ่มอาการของโรคที่เกิดจากระบบภูมิคุ้มกันในร่างกายเสื่อมหรือบกพร่องเนื่องจากเชื้อไวรัสชนิดหนึ่งชื่อ HIV (Human Immunodeficiency Virus) เมื่อ HIV เข้าสู่ร่างกายของคนแล้วจะไปทำลายเซลล์สำคัญของระบบภูมิคุ้มกันโรค ซึ่งเป็นกลไกธรรมชาติเพื่อช่วยป้องกันโรค ทำให้ภูมิคุ้มกันโรคของคนนั้นเสื่อมหรือบกพร่อง จนเป็นสาเหตุให้ร่างกายของคนนั้นอ่อนแอ ไม่สามารถทำลายเชื้อโรคต่างๆ ที่เข้ามาสู่ร่างกายได้ แม้เชื้อโรคซึ่งปกติร่างกายเคยควบคุมไว้ได้ดีก็พลอยมาก่อให้เกิดโรคขึ้นได้ ทำให้เกิดเป็นโรคได้นานาชนิดกับทุกระบบอวัยวะของร่างกายและโรคมะเร็งบางอย่างขึ้นได้ ในที่สุดผู้ป่วยก็จะตายลงด้วยโรคอย่างใดอย่างหนึ่ง ภาวะที่เกิดมีภูมิคุ้มกันของร่างกายบกพร่องหรือลดต่ำลงในโรคเอดส์เป็นภูมิคุ้มกันบกพร่องที่มาจาก การเสาะหา ไม่ได้คิดปกติมาแต่กำเนิดและไม่ได้ถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ (ศจ.อนุวัตร ลิมสุวรรณ, 2528)

จากการศึกษาย้อนหลังพบว่า การแพร่ระบาดของโรคเอดส์เกิดในทวีปแอฟริกามาก่อนตั้งแต่ พ.ศ. 2521 แต่เพิ่งมาตื่นตัวเป็นข่าวครึกโครมเมื่อปี พ.ศ. 2524 เพราะพบโรคนี้ในสหรัฐอเมริกาและได้ตั้งชื่อโรคขึ้นเป็นครั้งแรก โรคเอดส์แพร่กระจายออกจากทวีปแอฟริกาไปยังทวีปอเมริกาแล้วไปทวีปยุโรปจากทวีปยุโรปและทวีปอเมริกา โรคเอดส์จึงแพร่ระบาดเข้าสู่ทวีปเอเชีย

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ที่เริ่มมีการรายงานโรคเอดส์เป็นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกาแล้ว ความรู้ในเรื่องของโรคเอดส์ได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว นักวิทยาศาสตร์ใช้เวลาไม่ถึง 2 ปี ก็สามารถค้นพบเชื้อไวรัสที่เป็นต้นเหตุของโรค

ได้และพัฒนาวิธีการตรวจวินิจฉัยจนเป็นที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ในขณะที่มีการศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับวิธีการรักษาและหาทางผลิตวัคซีนขึ้นมาใช้ในการป้องกันโรค แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จและคาดว่าจะยังเป็นไปไม่ได้ในอนาคตอันใกล้ โรคเอดส์จึงจัดเป็นโรคติดต่อที่น่ากลัวมากเนื่องจากผู้ป่วยมีอัตราตายสูงและแพร่ระบาดได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมอีกนับประการ แต่ก็ เป็นโรคที่สามารถป้องกันได้ จึงจำเป็นที่บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขทุกคนตลอดจนประชาชนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับโรคนี้ เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินการกับผู้ป่วย ผู้ติดเชื้อและผู้สัมผัส และป้องกันไม่ให้โรคแพร่ระบาดออกไปด้วย (อนุวัตร ลิ้มสุวรรณ, 2528) โรคเอดส์มีประวัติตามรายงานของวงการแพทย์ว่า พบครั้งแรกในปี พ.ศ. 2524 คุยพบว่า ชายรักร่วมเพศ (เกย์) และผู้ที่ติดยาเสพติดโดยการใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกา บุคคลซึ่งเดิมเคยเป็นผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรง แต่ต่อมาเกิดมีอาการติดเชื้อและเป็นมะเร็งชนิดที่เป็นในคนแก่ซึ่งไม่เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตแต่พบว่าผู้ป่วยกลุ่มแรกนี้กลับเป็นแบบรุนแรงมากจนถึงแก่ชีวิต เหตุการณ์นี้เองที่ทำให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเริ่มสนใจและมีรายงานถึงโรคนี้ การศึกษาจากนักผู้ติดเชื้อเอดส์ตามอายุ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่ม 21-30 ปี รองลงมาคือ 31-40 ปี 11-20 ปี 41-50 และ 51-60 ปี ตามลำดับ ในวัยสูงอายุจะพบเพศชายมากกว่าหญิงและโดยรวมยังพบว่าเป็นชายมากกว่าหญิง ประเทศไทยพบผู้ป่วยรายแรกเมื่อเดือนกันยายน 2527 ซึ่งติดเชื้อมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา กองระบาดวิทยาพบว่ามีผู้ป่วยเอดส์ ผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์และผู้ติดเชื้อ HIV คุยยังไม่มีอาการจำนวนมาก ซึ่งนับวันจะยิ่งเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และได้มีประมาณการไว้ว่าจะมีผู้ติดเชื้อเอดส์ในประเทศไทยสูงถึง 2.1 ล้านคนในปี 2539 ข้อมูลดังกล่าวนี้เป็นสัญญาณเตือนภัยที่สังคมจะต้องตระหนักและเตรียมการให้พร้อมสำหรับเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในอนาคต

นายแพทย์สมศักดิ์ วรรณสิน อดีตปลัดกระทรวงสาธารณสุขกล่าวว่า จากการตรวจเลือดในกลุ่มประชาชนที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคเอดส์คือ กลุ่มหญิงบริการ กลุ่มลูกค้าของหญิงบริการ กลุ่มรักร่วมเพศชายและกลุ่มเสพยาที่เข้าเข็มฉีดยาร่วมกัน พบว่าจำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์และติดเชื้อเอดส์ได้ขยายตัวออก

ไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งในอีก 5 ปีข้างหน้าคาดว่าจะต้องมีการรณรงค์งบประมาณสำหรับโรคเอดส์ถึงร้อยละ 60 ของงบประมาณสาธารณสุขทั้งหมด หากการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ไม่ดีพอ ผู้ติดเชื้ออาจจะแพร่เชื้อโรคเอดส์ไปยังผู้อื่นได้ ถ้าไม่มีการให้ความรู้ที่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกก็ได้ดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์กันแล้ว โดยร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อเร่งการให้สุขศึกษา ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสารต่างๆ ให้ประชาชนทราบถึงวิธีป้องกันตัวเองและครอบครัวจากการติดเชื้อเอดส์ นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่และสนับสนุนการใช้ถุงยางอนามัย ตรวจหาการติดเชื้อไวรัสเอดส์พร้อมทั้งพัฒนาความรู้และทักษะต่างๆ ในการดูแลผู้ติดเชื้อโรคเอดส์และเป็นเอดส์ โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาในปี 2543 องค์การอนามัยโลกคาดว่าจะมีผู้ติดเชื้อรวมทั้งสิ้นประมาณ 40 ล้านคน 30 ล้านคนจะเป็นผู้ใหญ่และมากกว่า 90% อยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา ส่วนอีก 10 ล้านคนจะเป็นเด็กที่เกิดจากพ่อแม่ที่ติดเชื้อเอดส์ การระบาดของโรคเอดส์จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศอย่างมาก โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีคนหนุ่มสาวและวัยกลางคนป่วยและตายด้วยโรคเอดส์เป็นล้าน ๆ คน และจะมีเด็กกำพร้ามากกว่า 10 ล้านคน

จำนวนผู้ป่วยที่ได้รับการรายงานแสดงแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นตลอดเวลา จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2527-2533 มีรวมเพียง 108 ราย แต่เฉพาะในปี พ.ศ.2534 เพียงปีเดียว มีรายงานถึง 367 ราย มากกว่าก่อนหน้านั้น 7 ปีรวมกัน ในกลุ่มผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ก็เช่นเดียวกัน ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2528-2533 จำนวนผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ในแต่ละปีเพิ่มขึ้นกว่าปีก่อนประมาณ 2 เท่ามาตลอดโดยเฉพาะในปี พ.ศ.2534 มีผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ถึง 351 ราย เกือบจะเท่ากับจำนวนผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ที่ได้รับการรายงานมาก่อนหน้านี้ 6 ปีรวมกัน

กระทรวงสาธารณสุขมีความเห็นว่า การศึกษาเพื่อนำวัคซีนโรคเอดส์มาใช้ในประเทศไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสถานการณ์การระบาดของเชื้อเอดส์มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นมาก ดังจะเห็นได้จากแนวโน้มของอัตราการติดเชื้อเอดส์ในประชากรกลุ่มต่าง ๆ สูงขึ้นตลอดในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาและจากประมาณการของกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เชื่อว่าขณะนี้จะมีผู้ติดเชื้อเอดส์

แล้วถึง 200,000-400,000 คน จากสถิติของวันที่ 15 สิงหาคม 2535 พบผู้ป่วยเอดส์ในประเทศไทย 748 คน สิบห้าวันต่อมา คือวันที่ 30 สิงหาคม 2535 พบเพิ่มขึ้นอีกเป็น 792 คน ในจำนวนนี้ยังคงมีชีวิตอยู่เพียง 450 คน

จากวันแรกจนถึงวันนี้เอดส์มีการพัฒนาและปรับตัวเองเรื่อยมา ขณะที่มนุษย์ผู้ต้องเผชิญหน้ากับมันกลับปรับตัวตามไม่ทัน เอดส์คร่าชีวิตเพื่อนร่วมโลกเป็นจำนวนมาก ในขณะที่หลายคนยังคงเห็นว่าเอดส์เป็นเรื่องไกลตัว วงการแพทย์เชื่อว่าอีกไม่ถึง 10 ปีข้างหน้า ถ้าสถานการณ์การติดเชื้อเอดส์ยังไม่เปลี่ยนแปลงอย่างน้อย ๆ คนที่เรารู้จักหนึ่งคนจะต้องเป็นเอดส์ นั่นหมายความว่าในบรรดาเพื่อนฝูง หรือแม้แต่บุคคลในครอบครัวเรา จะมีแนวโน้มที่จะติดเอดส์สูงมาก

นายมีชัย วีระไวทยะ กล่าวให้สัมภาษณ์ว่า "บ้านเราเพิ่งจะรู้จักเอดส์เมื่อไม่นานแต่มันไปเร็วมาก ผมคิดว่าเรายังมีเวลาอีกสองปีที่จะต้องรณรงค์อย่างจริงจังใน การพยายามลดอัตราการเพิ่มให้หน่อยลงถ้าเราทำไม่ได้ภายในสองปีนี้ ผมมั่นใจว่าการาชีเงินเป็นหมื่นล้านในอนาคตจะแก้ปัญหานี้ได้" (มีชัย วีระไวทยะ, 2535) ดร.วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ ให้ข้อมูลในที่เดียวกันนี้ว่า "ปีที่แล้วเราคาดว่าในอีก 9 ปีข้างหน้า คนสองถึงสี่ล้านคนจะติดเชื่อเอดส์ แต่ปัจจุบันเราคาดว่าสามถึงหกล้านคนแล้วเรียกว่า 1 ใน 3 ของการตายในอีก 9 ปีข้างหน้า จะตายด้วยโรคเอดส์" (ดร.วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์, 2535) ในขณะที่เดียวกัน น.พ ธงชัย ทวีชชาติ กล่าวว่ "กลุ่มของปัจจัยเสี่ยงในบ้านเรา 70 เปอร์เซ็นต์เกิดจากเพศสัมพันธ์ ขณะที่อเมริกามีแค่ 7 เปอร์เซ็นต์ จุดนี้เป็นจุดที่น่าเป็นห่วงถ้าเราไม่แก้ค่านิยมทางเพศ เราจะไม่สามารถแก้ปัญหาเอดส์ได้ จำนวนผู้ชายที่ไปตรวจกามโรค เราพบว่า เป็นเอดส์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สถิติที่ไปฝากครรภ์ทั่วประเทศจำนวนประมาณล้านคนก็ตรวจพบเอดส์ถึง 1 เปอร์เซ็นต์ แสดงว่าผลพวงจากอดีตเมื่อ 2-3 ปีก่อน ที่เรากุมเอดส์ไม่อยู่ มันเริ่มมาส่งผลานผู้หญิงที่อยู่บ้าน ภรรยาที่ไม่รู้วิธีป้องกันเอดส์ได้รับเชื่อจากสามีเพิ่มขึ้นทุกปี ขณะนี้เด็กก่อนวัยเรียนก็พบเอดส์มากขึ้น อาจเป็นไปได้ว่าเมื่อ 2-3 ปีที่ผ่านมา มีคนที่ไม่รู้ตัวว่าเป็นเอดส์ แต่งงานและมีครอบครัวกันมาก ลูกจึงได้รับเชื่อจากน้าวมของแม่ ซึ่งปัจจุบันถ้า

เรารู้ว่าแม่มีเชื้อเอชไอวี เราจะห้ามลูกกินนมแม่ เพื่อลดอัตราเสี่ยง" (น.พ.ชงชัย ทวีชชาชาติ, 2535)

จากรายงานผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยโรคเอดส์ทั่วประเทศของกระทรวง สาธารณสุขจนถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2536 พบว่ามีผู้ป่วยโรคเอดส์ 1,569 ราย และผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ 1,847 ราย รวมทั้งสิ้น 3,416 ราย และคาดประมาณผู้ติดเชื้อโดยไม่มีอาการประมาณ 200,000 - 400,000 ราย และหากยังไม่มียาต้านการป้องกันที่ดีพอ ในปี 2543 ประมาณการว่าจะมีผู้ติดเชื้อ เอดส์ 2 ถึง 4 ล้านคนและจะมีผู้เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ในปีดังกล่าวเป็น 1 ใน 3 ของผู้เสียชีวิตในประเทศของปีนั้น จากตัวเลขประมาณการนี้สามารถนำมาใช้ ในการวางแผนและการจัดงบประมาณ เพื่อจะควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อ โรคเอดส์ในประเทศไทย

สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าอัตราการติดเชื้อเพิ่มสูงขึ้นมาก จากข้อมูลในรายงานของกองควบคุมโรคติดต่อ สำนักอนามัย (28 กุมภาพันธ์ 2536) จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์มี 205 ราย ผู้มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ 401 ราย ประมาณผู้ติดเชื้อไม่มีอาการกว่า 100,000 ราย ซึ่งคิดเป็นจำนวน 1 ใน 4 ของผู้ติดเชื้อทั่วประเทศ จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงสาเหตุและแนวโน้ม ของการแพร่เชื้อโรคเอดส์ของกรุงเทพมหานครว่า มีสาเหตุจากพฤติกรรมทาง เพศและพฤติกรรมเสพติดยาและยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมให้มีการแพร่ระบาดของ โรคเอดส์ ได้แก่

1. สภาพสังคมเมืองหลวง มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นเกิด ชุมชนแออัดและแหล่งเสื่อมโทรมมากมาย เป็นแหล่งของอาชญากรรมและยาเสพติด โดยมียูเซพติดยาถึงราว ๆ 40,000 คน หรือประมาณครึ่งหนึ่งของประเทศ
2. กรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์รวมของแหล่งบันเทิงเรีงรมย์ มี สถานบริการทั้งโดยตรงและแอบแฝงมากมายเกือบ 1,000 แห่ง มีหญิงบริการ ประมาณ 30,000 คนและมีสื่อช่วยส่งเสริมความต้องการทางเพศมากมาย หลายประเภท
3. ระบบสังคมและเศรษฐกิจ เป็นแบบวัตถุนิยม ทำให้เกิดความเสื่อม ถอยทางด้านจริยธรรม วัฒนธรรม ขาดความอบอุ่นและแบบอย่างที่ดี ก่อให้เกิดพฤติกรรม

ทางเพศเบี่ยงเบน มีเพศสัมพันธ์สำส่อนก่อนวัยอันควรและนำไปสู่การขายตัวและ
เสพติดยาในที่สุด

ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมีส่วนในการทำให้การแพร่ระบาดของโรคเอดส์
ในกรุงเทพมหานคร เป็นไปอย่างรวดเร็วและยากต่อการควบคุม ซึ่งก่อให้เกิดผล
กระทบในวงกว้าง การป้องกันและควบคุมทางด้านกระทรวงสาธารณสุข เพียง
อย่างเดียวย่อมไม่สามารถแก้ปัญหาโรคเอดส์ได้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ
จากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อหามาตรการที่เหมาะสม
ต่อไป

ปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ โดยแต่งตั้ง
คณะกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติขึ้นในปีพ.ศ. 2534 โดยมี
นายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธานและได้มอบให้หน่วยงานทุก
กระทรวง ทบวง กรม จัดทำแผนป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ ให้ประสาน
สอดคล้องและ เป็นไปในทิศทาง เดียวกันกับแผนป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติ
ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ให้อยู่ในระดับที่ไม่เพิ่มขึ้น
ในอัตราสูง รวมทั้งเร่งระดมทรัพยากรและบุคลากรทั้งภาครัฐ เอกชน ตลอดจน
หน่วยงานทั้งในและต่างประเทศด้วย

นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.
2535-2539) ยังกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจนที่จะพัฒนาสุขภาพอนามัย และลด
อัตราการป่วยและตายของทุกกลุ่มอายุจากโรคเอดส์ให้ลดลง เพื่อให้ประชาชนมี
สุขภาพดีถ้วนหน้าและ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย
เน้นการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง เช่น ให้ความรู้แก่ประชาชนให้รู้จักวิธีป้องกันและ
ควบคุมโรคเอดส์ และมีทัศนคติที่ถูกต้องในการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์
โดยปราศจากความรังเกียจ ลดสภาวะความกดดันของสังคมที่มีต่อผู้ติดเชื้อ ตลอดจน
ให้บริการทางการแพทย์และวิธีการที่จะไม่แพร่เชื้อไปสู่ผู้อื่น รวมทั้งรณรงค์และ
เลิกการขายบริการทางเพศและส่งเสริมการให้ความรู้ทางเพศศึกษาที่เหมาะสม

น.พ. อุทัย สุขสุข อดีตปลัดกระทรวงสาธารณสุข ในฐานะ
กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติ
แถลงต่อสื่อมวลชนเรื่องสรุปมติจากการประชุมคณะกรรมการชุดนี้ซึ่งมี นายอานันท์

บันยารชุน นายกรัฐมนตรีขณะนั้น เป็นประธานในที่ประชุมที่ทำเนียบรัฐบาลว่า นายกรัฐมนตรีได้บารารถต่อที่ประชุมว่า ภาวะโรคเอดส์เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก สมควรต้องได้รับการแก้ไขอย่างรีบด่วน จากการประชุมได้มีการอภิปรายอย่างกว้างขวางหลายเรื่องคือ

1. แนวทางเร่งรัดแก้ไขปัญหาการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์
  - รณรงค์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อดูแลมิให้มีโรคเอดส์เด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมโดยเร็ว
  - ให้ส่วนราชการและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องเร่งรัดการป้องกันแพร่เชื้อโรคเอดส์ทางการร่วมเข้ามามีส่วนร่วมในการฉีดยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน
  - ให้โรงพยาบาลทุกแห่งจัดให้มีบริการให้คำปรึกษาทางการแพทย์และสังคม ดูแลรักษาผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยให้ได้รับการรักษาดูแลด้วยดี และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ให้การฟื้นฟูสมรรถภาพและสังคมสงเคราะห์แก่ผู้ป่วย/ผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุข
2. ให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่างแผนแม่บทแล้วปรึกษารัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายมีชัย วีระไวทยะ และนางสายสุรี จุติกุล และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข โดยแผนดังกล่าวได้กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของหน่วยงานและองค์กรเอกชน
3. เร่งรัดงานป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ให้ได้ผลอย่างจริงจัง
4. รณรงค์ให้สถานบริการทางเพศใช้ถุงยางอนามัย 100 เปอร์เซ็นต์ ให้มีการร่วมมือและประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและให้กระทรวงที่เกี่ยวข้องสั่งการไปยังผู้เกี่ยวข้องในสังกัดด้วย
5. ให้สถานีโทรทัศน์และสถานีวิทยุทุกแห่งให้ความร่วมมือเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์อย่างต่อเนื่องโดยไม่คิดค่าโฆษณา
6. ให้กระทรวงสาธารณสุขควบคุมคุณภาพถุงยางอนามัยให้มีคุณภาพทั้งจากแหล่งผลิตและแหล่งขาย ตรวจสอบให้ได้มาตรฐาน

7. ให้กระทรวงศึกษาธิการปรับปรุงหลักสูตร เรื่อง เพศศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เพื่อให้เด็กทราบถึงอันตราย รวมทั้งวิธีการป้องกันโรคเอดส์ การรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนมีมาเป็นระยะๆ นับตั้งแต่การดำเนินงานของรองศาสตราจารย์นายแพทย์ประพันธ์ ภาณุภาค แห่งคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีบทบาทแข็งขันในการดูแลรักษาผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ กระทรวงสาธารณสุขโดยอดีตอธิบดีกรมควบคุมโรคติดต่อ นายแพทย์ธีระ รามสูตและผู้อำนวยการกองโรคเอดส์ ซึ่งเร่งดำเนินการสร้างระบบค้นหาผู้ติดเชื้อและระบบเฝ้าระวังโรค พร้อมทั้งทำให้การศึกษาแก่ประชาชนตามสื่อต่าง ๆ ไล่ลงมาจนถึงกลุ่มองค์กรเอกชนหลายกลุ่มรวมทั้ง นางสมมาตร ทรอย พยาบาลจากสหรัฐอเมริกา ผู้เดินทางกลับประเทศไทยเพื่อรณรงค์เรื่องโรคเอดส์โดยเฉพาะ จนสามารถสร้างความสนใจในวงกว้างได้ระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามการรณรงค์ของกลุ่มบุคคลดังกล่าวข้างต้นก็ยังไม่สามารถหยุดยั้งการแพร่กระจายของเอดส์ได้ โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2531 พบผู้ติดเชื้อเอดส์เพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจในกลุ่มผู้เสพยาเสพติดฉีดและเริ่มพบประปรายในกลุ่มหญิงโสเภณี ซึ่งศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี กล่าวว่า เป็นกลุ่มที่ให้ "บุญอันอุดม" แก่การขยายพันธุ์ของเอดส์ในสังคมไทย ความหวังที่กล่าวมาในปัญหานี้เป็นที่รับรู้กันในหมู่นักวิชาการที่เฝ้าระวังโรคและวิตกกังวลกันว่า ไม่ควรรอช้าอีกต่อไปแล้ว ในปี พ.ศ. 2531 รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงจันทพงษ์ วะสีถึงกับออกจดหมายเปิดผนึกถึงเพื่อนร่วมอาชีพเรียกร้องให้แพทย์ทุกคนผนึกกำลังกันระงับการแพร่กระจายโรคเอดส์อย่างจริงจัง

ในปี พ.ศ. 2532 นายมีชัย วีระไวทยะ นักประชาสัมพันธ์ระดับแนวหน้าของชาติและของโลก ผู้ประสบผลสำเร็จในการรณรงค์กว้างแผนครอบครัวจนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ประภาสตัวเข้าร่วมรณรงค์โรคเอดส์อย่างเป็นทางการพร้อมกับชูคำขวัญว่า "ประชาชนจะล้มตายด้วยโรคเอดส์มากกว่าการเสียกรุงทั้งสองครั้งที่ผ่านมา" (มีชัย วีระไวทยะ, 2532)

ปัจจุบันเอดส์ก็ยังคงเป็นปัญหาที่น่าสะพรึงกลัวของสังคมไทยอยู่นั่นเอง ผู้ที่เข้ามาช่วยงานของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนพบว่า หากดำเนินการควบคุมเอดส์ในปี 2535 ได้เป็นปีสูงสุดของสถิติจะมีผู้ติดเชื้อเอดส์ในประเทศ

1 ล้านคนในปี 2543 แต่หากการดำเนินงานล่าช้าไปกว่านั้น จนทำให้ปี 2537 และ 2539 เป็นปีสูงสุด จะมีผู้ติดเชื้อในปี 2543 จำนวน 2.1 ล้านคนและ 3.4 ล้านคน ตามลำดับ ตัวเลขนี้ชี้ให้เห็นว่า หากเร่งดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถรักษาชีวิตประชาชนได้ถึง 2.4 ล้านคน ผลของโรคเอดส์กำลังบั่นทอนเศรษฐกิจโดยรวม ล่าสุดองค์การอนามัยโลกได้เน้นภัยของโรคเอดส์ ที่มีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีผลต่อระบบการใช้จ่ายงบประมาณ นักวิชาการเรียกงบใช้จ่ายนี้ว่าเป็นงบที่เป็น "ค่าเสียโอกาส" และเป็นงบสิ้นเปลืองที่ใช้จ่ายประโยชน์ต่อสังคม ความสูญเสียทางด้านรายได้เนื่องจากการป่วยและเสียชีวิต เป็นเพียงผลกระทบทางเศรษฐกิจส่วนหนึ่งเท่านั้น ยังมีความสูญเสียอื่น ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล รายได้จากการท่องเที่ยวลดลง การลงทุนจากต่างประเทศชะลอตัว นายแพทย์สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ คาดการณ์จากข้อมูลทางระบาดวิทยาได้ว่าการรักษาตั้งแต่เริ่มป่วยจะสิ้นเปลืองงบประมาณไม่ต่ำกว่า 5,000 ล้านบาทหรือเท่ากับ 1 ใน 3 ของงบประมาณของกระทรวงสาธารณสุขทั้งหมดซึ่งใกล้ชิดกับโรคทุก ๆ โรคในปัจจุบัน แต่ที่กล่าวมาข้างไม่ได้รวมค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ กระทรวงสาธารณสุขตระหนักถึงปัญหา จึงได้ดำเนินการทุกวิถีทางในการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ พร้อมทั้งเสนอคณะรัฐมนตรีให้การป้องกันและควบคุมโรคเอดส์เป็นนโยบายของชาติ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติ ประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโรคเอดส์ มีการระดมทรัพยากรร่วมกันเพื่อหาทางป้องกันและควบคุมโรค ประสานงานและร่วมประชุม ตลอดจนขอรับการสนับสนุนด้านการเงินจากองค์กรระหว่างประเทศ นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขยังได้ดำเนินการให้ความรู้ด้านสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดโรคเอดส์ด้วย

นายมีชัย วีระไวทยะ ผู้เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เล่าให้ฟังถึงบทเรียนอื่น ๆ ในอดีตที่เป็นข้อควรพิจารณาในการวางแผนทางแก้ไขคือ การรณรงค์เรื่องเอดส์มีลักษณะ "แยกกันเดิน แยกกันตี" มีโครงการรณรงค์ต่าง ๆ จำนวนมาก ทั้งภาครัฐและเอกชน แต่หน่วยงานเหล่านี้ขาดการประสานงานกัน แนวนโยบายในการดำเนินงานไม่สอดคล้องกัน หรือ

ถึงกับขัดกันเองก็มี บังคับเงินทุนและการบริหารจัดการภาคธุรกิจเอกชนมีข้อเด่น
 งานเรื่องนี้ แต่ที่ผ่านมา ยังไม่มีการเข้าร่วมของภาคธุรกิจเอกชนอย่างจริงจัง
 สถาบันธุรกิจเอกชนมีทั้งเงินทุน และทรัพยากรสมอง หากสามารถดึงเข้ามาร่วมสู
 เอตส์แล้วโอกาสประสบความสำเร็จย่อมมีมากขึ้น สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน
 เป็นหน่วยงานเดียวที่ริเริ่มโครงการธุรกิจเพื่อสังคมและระดมทุนอย่างจริงจัง
 จำนวนผู้ป่วยและผู้ติดเชื้อเอตส์ทั่วโลกมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความร่วมมือ
 กันในการป้องกันโรคนี้โดยวิชาชีพมาตรการที่เหมาะสมเท่านั้นที่จะสามารถชะลอหรือ
 หยุดยั้งการแพร่ระบาดของโรคนี้ได้ อัตราการติดเชื้อที่ลดลงอย่างมากในกลุ่ม
 ชายรักร่วมเพศในปัจจุบันเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่า โรคเอตส์สามารถป้องกันได้
 แม้จะยังไม่มีวัคซีนนำ้เลยก็ตาม อาวุธต่อสู้โรคเอตส์ที่สำคัญที่สุดในเวลานี้คือ ำให้
 การศึกษาให้ความรู้แก่บุคคลทุกกลุ่มทุกเพศทุกวัยในระดับที่เหมาะสม เพื่อเปลี่ยน
 แปลงพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อโรคและนึกถึงการป้องกันตนเอง บุคคลใกล้ชิดและสังคม
 อดยให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับ อาการ การติดต่อ ความรุนแรงและการป้องกัน
 โรคเอตส์ การำให้การศึกษาและความรู้จะทวำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความคิดและ
 นำ้บบปฏิบัติ เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรค
 เอตส์ำได้

ในสภาวะปัจจุบันขณะที่โรคนี้ยังไม่มีผู้คิดค้นพบยารักษาหรือวัคซีนป้อง
 กันอย่างได้ผล มาตรการและเทคนิคโรยีทางด้านกาแพทย์เพียงอย่างเดียวกงไม่
 สามารถจะควบคุมป้องกันโรคนี้ได้ ศาสตร์และศิลป์นาาประการเช่น สังคมวิทยา
 จิตวิทยา การสุขศึกษา ประชาสัมพันธ์ ต้องนำ้มาำ้ผสมผสานกันเพื่อำให้เกิด
 ประโยชน์สูงสุดในการป้องกันและควบคุมโรคเอตส์ ดังนั้นจึงเห็นได้วำ ภา
 การป้องกันและควบคุมโรคเอตส์นี้ไม่สามารถจะเกิดประสิทธิผลได้ ถ้าปราศจาก
 ความร่วมมือของหลายๆ หน่วยงาน และโดยเฉพาอย่างย้งจากองค์กรภาคเอก
 ชน เพราะโดยลำ้หวังทรัพยากรของภาครัฐบาลที่มีอยู่จำกัคั้นนั้นย่อมเป็นอุปสรรค
 การดำเนินงานำให้สัมฤทธิ์ผล การจะแก้ปัญหาลำนี้ต้องเริ่มที่ต้นเหตุ ก็คือต้อง
 ป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค แต่เนื่องจากปัญหาโรคเอตส์ เป็น
 ปัญหาลำมีความเกี่ยวข้องกว้างขวางกับทุกส่วนของสังคม การดำเนินงานป้อง

กันและควบคุมโรคเอดส์จึงต้องอาศัยความร่วมมือและการประสานงานจากทุกส่วน จึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาโรคเอดส์ไม่ใช่ว่าปัญหาของกระทรวงสาธารณสุขเท่านั้น เนื่อง จากผลกระทบของปัญหาเกิดขึ้นหลาย ๆ ด้าน ไม่เฉพาะแต่สุขภาพอนามัย แต่ผล กระทบที่รุนแรงส่วนใหญ่อีกเกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจและสังคม การดำเนินการจึงต้องได้ รับความร่วมมือและประสานงานจากหน่วยงานอื่นๆ นอกกระทรวงสาธารณสุขด้วย ตลอดจนภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับสังคมและชุมชนอันที่จะร่วมกันแก้ไขและป้องกัน ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โรคเอดส์เป็นโรคที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและสังคม มิ ใช่ว่าปัญหาด้านสาธารณสุขแต่เพียงอย่างเดียว อนึ่งปัจจุบันยังไม่มียารักษาให้หาย ขาดได้ การป้องกันไม่ให้เป็นโรค จึงเป็นวิธีที่ดีที่สุดในขณะที่ ดังนั้น จึงมีความ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งระดมความร่วมมือจากทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและ เอก ชน ช่วยกันรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและให้ความรู้ ความ เข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน ทุกกลุ่มเป้าหมาย ครอบคลุมสื่อต่าง ๆ เพื่อให้รู้จัก ป้องกันตนเองและครอบครัวให้ปลอดภัยจากโรคเอดส์ ให้ประชาชนเกิดความ ตระหนักเปลี่ยนแปลงทัศนคติและมีค่านิยมที่ถูกต้อง มีความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงบทบาทการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ เรื่องโรคเอดส์ของหน่วยงานทางภาคเอกชน (NGO) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาท ในการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ต่อต้านโรคเอดส์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนถือเป็น NGO ใหญ่และมีผลงานเป็นที่ยอมรับรู้จัก กันดีในด้าน การวางแผนครอบครัว การพัฒนาชุมชน และเป็นหน่วยงานเดียวที่ริเริ่ม โครงการธุรกิจเพื่อสังคม โดยมีคุณมีชัย วีระไวทยะ เป็นนายกสมาคมและเคยได้ รับแต่งตั้งให้ร่วมอยู่ในคณะกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติ เคย ประสบความสำเร็จในการวางแผนครอบครัวโดยใช้ถุงยางอนามัยมาแล้ว ภารกิจสำคัญของสมาคมฯ ในขณะนี้คือโครงการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของ โรคเอดส์ สมาคมฯ ได้มีการประชาสัมพันธ์ออกสู่ประชาชนอย่างแพร่หลายทาง สื่อมวลชน และสื่อต่างๆ ทุกรูปแบบและคาดว่าจะมีผลช่วยให้มีการชะลอตัวหรือ ลดการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ได้ค่อนข้างมาก ดังนั้นการดำเนินงานประชา- สัมพันธ์ เรื่องโรคเอดส์ของสมาคมฯ จึงได้รับความสนใจที่จะศึกษาว่าสมาคมฯ

มีการวางแผนและดำเนินการอย่างไรในการประชาสัมพันธ์ เพื่อจะได้ทราบถึง
 กลยุทธ์ นโยบายและการวางแผนประชาสัมพันธ์ ตลอดจนมีปัญหาอุปสรรคใดบ้าง
 เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ของสมาคมฯ
 และเป็นแนวทางในการวางแผนโครงการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ให้หน่วยงานที่
 ทำงานเกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์ เรื่องโรคเอดส์ เพื่อจะได้เป็นประโยชน์แก่
 สังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ เรื่องโรคเอดส์ของ
 สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน
2. เพื่อศึกษาโครงสร้างงานประชาสัมพันธ์ ตลอดจนปัญหาและ
 อุปสรรคในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ เรื่องโรคเอดส์ของสมาคมพัฒนา
 ประชากรและชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงบทบาทการดำเนินงานและโครงสร้างงาน
 ประชาสัมพันธ์ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ และข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน
 ประชาสัมพันธ์ เรื่องโรคเอดส์ เฉพาะของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน

นิยามศัพท์

การดำเนินงานประชาสัมพันธ์ หมายถึง กิจกรรมในงานด้านการ
 ประชาสัมพันธ์ เรื่องโรคเอดส์ ที่สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน
 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานที่กำหนดไว้

โครงสร้างงานประชาสัมพันธ์ หมายถึง โครงสร้างสายงานการ
ประชาสัมพันธ์ เรื่องโรคเอดส์ของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน รวมถึงบุคลากร
และวัสดุทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ ด้วย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถนำผลวิจัย ไปพิจารณาใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงการ
ดำเนินงานประชาสัมพันธ์ของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนให้เป็นไปตามเป้า
หมายที่ได้ตั้งไว้
2. ทำให้ได้ทราบถึงทักษะของบุคคลภายนอก ที่มีต่อการดำเนินงาน
ประชาสัมพันธ์ เรื่องโรคเอดส์ของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน เพื่อนำไป
ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ของสมาคมให้ดียิ่งขึ้น
3. ทำให้ได้ทราบถึงลักษณะการปฏิบัติงานด้านประชาสัมพันธ์ เรื่องโรค
เอดส์ของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน เพื่อนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา
มาเป็นแนวทางและแบบอย่างให้แก่งานที่เกี่ยวข้องได้นำไปประยุกต์ใช้ ตลอด
จนนำข้อเสนอแนะมาเป็นแนวทางการปรับปรุงระบบการประชาสัมพันธ์ในเรื่อง
โรคเอดส์ ให้เกิดความเหมาะสมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย